

Joanna Leska-Ślęzak

Dwustronne stosunki polsko-holenderskie widziane z Warszawy

Rozwój stosunków międzynarodowych między państwami powstaje wtedy, gdy ludzie tworzą stosunki społeczne, struktury społeczne, a efektem tego jest dążenie do realizacji swoich politycznych, ekonomicznych i innych interesów. Stosunki ekonomiczne rozwinęły się dzięki handlowi i rozwojowi finansów. Na rozwój stosunków kulturalnych znaczący wpływ miały migracje, aktywność misyjna, podróże studentów, nauczycieli, a także rozwój środków przekazu.

Stosunki dyplomatyczne między Polską a Holandią nawiązano w okresie międzywojennym. Polska polityka zagraniczna po I wojnie światowej skupiła się na rozwoju kontaktów w sferze przemysłowo-handlowej. Polska, jako państwo nastawiona była na emigrację siły roboczej z kraju, ponieważ był jej nadmiar. Efektem tego było podpisanie oficjalnej umowy z dyrekcją kopalń w Limburgii. Wyjeżdżali robotnicy wraz z rodzinami, a strona holenderska pokrywała koszty przejazdu i gwarantowała określone środki na zagospodarowanie się. Polscy robotnicy otrzymywali identyczne uposażenie jak Holendrzy, gwarantowano im pomoc zdrowotną i socjalną, a także pozwolono na zakładanie organizacji i stowarzyszeń kultywujących wartości narodowe. Oprócz Limburgii osiedlali się także w Amsterdamie, Rotterdamie i Hadze¹.

Według szacunków konsulatu RP w Rotterdamie w 1930 r. zamieszkiwało w Holandii 5 tys. Polaków, z czego 4 tys. w limburgskim zagłębiu węglowym².

W okresie II wojny światowej do Holandii przybyło 4 tys. Polaków. Wielu z nich uczestniczyło w holenderskim ruchu oporu, a także w wyzwolaniu Holandii spod okupacji niemieckiej³.

---

¹ *Polonia w Europie*, red. B. Szydłowska-Cegłowa, Poznań 1992, s. 494.

² Archiwum Akt Nowych, zespół: Ministerstwo Spraw Zagranicznych 10457, sprawozdanie emigracyjne – okres 1 I 1930 – 30 VI 1930 Konsulatu RP w Rotterdamie, przesłane do Urzędu Emigracyjnego.

³ *Polonia w Europie...*, s. 497.

Po II wojnie światowej rząd holenderski uznał Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej w Warszawie i wyraził chęć współpracy i nawiązał z nim stosunki dyplomatyczne (nota Ambasady Holandii w Moskwie z dnia 14 lipca 1945 r.). W wyniku uznania rządu polskiego w Warszawie przez stronę holenderską cofnięto uznanie dla rządu polskiego na uchodźstwie w Londynie i nakazano likwidację przedstawicielstwa dyplomatycznego w Holandii.

Kontakty dyplomatyczne między Polską a Holandią odbywały się w Moskwie za pośrednictwem placówek obu państw. W grudniu 1945 r. obie strony zatwierdziły przedstawicieli dyplomatycznych. Posłem pełnomocnym reprezentującym Polskę w Hadze został dr Benedykt Eime, natomiast w Warszawie pełnił misję L.P. Peerboom⁴.

Ocieplenie stosunków polsko-holenderskich nastąpiło w lipcu 1959 roku, gdy przedstawiciele Ambasady Polskiej w Hadze zostali zaproszeni na oficjalne obchody odsłonięcia pomnika poświęconego 101. Amerykańskiej Dywizji Spadochronowej. Wśród zaproszonych gości był gen. Stanisław Franciszek Sosabowski.

6 maja 1956 r. do Hagi przybyła polska delegacja w związku z otwarciem połączenia lotniczego Amsterdam – Warszawa. Spotkanie to miało charakter polityczny, podkreślano pokojowe współżycie, rozszerzenie stosunków handlowych i kulturalnych. Efektem tego spotkania była umowa lotnicza podpisana 21 lipca 1960 r.⁵ Stosunki w tym okresie obejmowały wiele wizyt na szczeblu państwowym i dotyczyły różnych dziedzin życia. We wrześniu 1958 r. podpisano umowę z Beneluxsem w ramach, której Holandia została pośrednikiem w sprowadzaniu do Polski kauczuku i skór bydlęcych. Natomiast Polska eksportuje: węgiel, drewno, wyroby walcowane, nawozy sztuczne, półprodukty włókiennicze.

Od kwietnia 1959 r. nastąpiło ożywienie w stosunkach kulturalnych. Do Polski przybył dyrektor generalny Holenderskiego Ministerstwa Kultury. W wyniku tej wizyty podpisano protokół o wymianie kulturalnej i naukowej. Przewidywał wzajemną wymianę stypendystów naukowych, profesorów, wzajemną współpracę między uczelniami obu krajów, a także wymianę dziennikarzy oraz ekspozycję wystaw⁶. W grudniu 1961 r. minister spraw zagranicznych Holandii Joseph Luns w swoim memorandum negatywnie wypowiedział się o granicy na Odrze i Nysie Łużyckiej. W wyniku tego nastąpiło oziębienie stosunków politycznych, jednak stosunki handlowe rozwijały się na podstawie umowy z Beneluxem. W kontaktach między obu krajami problemem była kwestia nieuregulowanych odszkodowań za znacjonalizowane mienie holender-

⁴ A. Żelichowski, *Polsko-holenderskie stosunki polityczne w latach 1945-1970. Widziane z Hagii*, „Studia Polityczne” 2004, nr 15, s. 135–136.

⁵ Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych Departament IV, Zespół 17, t. 96, wiązka 11, Umowa lotnicza z dn. 21 lipca 1960 r.

⁶ Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych Departament IV, Zespół 17, t. 97, wiązka 11, Stosunki dwustronne polsko-holenderskie.

skie. W 1961 r. strona holenderska wielokrotnie podnosiła kwestię uregulowania tego problemu⁷.

W 1961 r. ambasador Polski w Hadze Jan Balicki odwiedza poszczególne prowincje holenderskie w celu rozszerzenia kontaktów, spotkania z wpływowymi politykami. 9 i 10 sierpnia 1961 r. ambasador odwiedził prowincję Groningen, następnie wizyty w prowincjach: Utrecht i Gelderland, a w październiku 1962 r. w prowincji Overijssel⁸. W ramach wizyt dwustronnych od 4 do 8 maja 1967 r. krążownik Marynarki Wojennej Holandii „De Zeven Provinciën” wpłynął do Gdyni.

Adam Rapacki, minister spraw zagranicznych Polski, prezes Centralnego Urzędu Gospodarki Wodnej – Janusz Grochulski, wiceminister rolnictwa – Jerzy Papko, wicedyrektor Centralnego Zarządu Wód Śródlądowych A. Arkuszewski, radca Prezesa Głównego Urzędu Gospodarki Wodnej do spraw hydrotechnicznych Eliaasz Koban odwiedzili Holandię w dniach 20–30 czerwca 1967 r. stroną holenderską reprezentował minister transportu i gospodarki wodnej J.A. Bakker. Celem wizyty było zapoznanie się z osiągnięciami naukowymi, technicznymi i ekonomicznymi w zakresie gospodarki wodnej i melioracyjnej Holandii⁹.

Rewizyta ministra spraw zagranicznych w Holandii Josepha Lunsa w dniach 21–24 sierpnia 1967 r. Odwiedził on Warszawę i Gdańsk. W rozmowach uczestniczyli między innymi: minister Adam Rapacki, ambasador PRL w Hadze Stanisław Albrecht, a także ambasador Holandii w Polsce F. Calkoen, szef biura Europy Wschodniej w MSZ – P.J. Polak, a także sekretarz ministra dr Van Vorst tot Voorst i radca ambasady Holandii C.T.F. Thurkow. Rozmowy dotyczyły spraw międzynarodowych, a głównie sytuacji w Wietnamie i w rejonie Azji Południowo-Wschodniej¹⁰.

Od 1967 r. stosunki polsko-holenderskie uległy pogorszeniu ze względu na sytuację polityczną a w szczególności wpływ na to miały kwestia emigracji Żydów z Polski. Ambasador Holandii Calkoen reprezentował interesy Izraela w Polsce. W imieniu rządu Izraela ambasador Holandii proponował:

1. na zasadzie wzajemności przyznać pracownikom polskim w Izraelu i izraelskim w Polsce – faktyczny immunitet;
2. zawarcie gentlemen agreement, który był łatwiejszy do przyjęcia dla obydwu stron (jeżeli jedna ze stron uzna, że dane zachowanie jest nie do przyjęcia to następuje wydalenie z kraju bez konsekwencji)¹¹.

⁷ Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych Departament IV, Zespół 17, t. 99, wiązka 11, Inne wizyty oficjalne 1967–1969.

⁸ Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych Departament IV, Zespół 17, t. 89, wiązka 10, Sprawozdawczość placówki w Hadze (w tym sprawozdania osobiste, plany pracy i oceny).

⁹ Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych Departament IV, Zespół 17, t. 99, wiązka 11, Inne wizyty oficjalne 1967–1969.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych Departament IV, Zespół 17, t. 95, wiązka 11, Protokół Dyplomatyczny, nr. PD 24-1-67 Izrael.

Propozycje te nie zostały przyjęte. 4 lipca 1967 r. pracownicy Ambasady Izraela w Polsce opuścili ją, a do Polski wrócili pracownicy Ambasady Polskiej w Izraelu¹². Wszystkie sprawy dotyczące emigracji Żydów z Polski były załatwiane przez Ambasadę Królestwa Niderlandów w Polsce. Ambasador wystąpił do rządu PRL z pilną notą w dn. 10 września 1968 r. dotyczącą wypadków restrykcji, które przeszkadzały w emigracji do Izraela i sprawiania niepotrzebnych trudności osobistych emigrantom wyjeżdżającym między innymi: odbierania świadectw dojrzałości, dyplomów ukończenia studiów, odbierania kart członkowskich polskich organizacji a także kwestia ważności dokumentów emigracyjnych (często 4–5 dni od zwyczajowej 21 dni)¹³.

Napięta sytuacja polityczna między Polską a Holandią miała odzwierciedlenie w stosunkach kulturalnych – odwołano wystawę w Amsterdamie „VIII wieków Warszawy”, a w Warszawie „Złoty wiek Amsterdamu”, a także odwołano polski tydzień w Groningen.

Zmiany w stosunkach polsko-holenderskich m.in. zapoczątkowała wizyta ministra Winiewicza w dniach od 27–29 maja 1969 r. w Holandii. Stronę holenderską reprezentowali: ambasador A. Willman, sekretarz generalny MSZ E.L.C. Schiff, dyrektor Departamentu Spraw Kulturalnych i Informacji J.H.O. Vernhagen i wicedyrektor Departamentu Europejskiego MSZ Thiel Coovels. Poruszano na niej sytuację w Polsce i problematykę międzynarodową. Rewizyta miała miejsce w Polsce w dniach od 4 do 7 sierpnia 1969 r. Brał w niej udział dyrektor generalny holenderskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych J.A. de Ranitz i dyrektor Barkman. W trakcie rozmów omawiano „plan Rapackiego”, „plan Gomółki”, kwestie współpracy regionalnej między miastami polskimi a holenderskimi, kwestie rozbrojeniowe, jak też dotyczące dialogu politycznego¹⁴.

Do Rotterdamu w dniach 27–31 maja 1968 r. przybyły z rewizytą zespół okrętów niszczyciel i dwa trałowce „Wicher”, „Sęp”, „Bielik”¹⁵.

20 grudnia 1963 r. podpisano układ indemnizacyjny a także umowę w zakresie zabezpieczenia społecznego. Do grudnia 1969 r. Polska wypłaciła wszystkie raty odszkodowawcze należne Holandii. Ministerstwo Finansów PRL prosiło o przesłanie dokumentów potwierdzających uregulowanie wszystkich roszczeń holenderskich.

W latach 70. nastąpiło znaczne ocieplenie stosunków polsko-holenderskich w sferze politycznej. Nowy okres w stosunkach polsko-holenderskich rozpoczął się z upadkiem Władysława Gomółki i przejściem władzy przez Edwarda Gierka.

¹² Ibidem.

¹³ Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych Departament IV, Zespół 17, t. 94, wiązka 11, Sprawowanie przez Holandię opieki nad obywatelami Izraela w Polsce.

¹⁴ Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych Departament IV, Zespół 17, w. 10, t. 91, D IVOH 220-1-69.

¹⁵ Ibidem.

W 5–7 września 1973 r. odwiedza Polskę minister Johanes Luns, który podczas wizyty zwrócił uwagę na bardzo dobrze rozwijające się stosunki handlowe między obu krajami. Nastąpił wzrost obrotów towarów, a także na realizowaną wymianę kulturalną między obu narodami. Polska rozpoczęła rokowania z pozostałymi krajami Beneluxu.

W dniach 25–31 maja 1975 r. złożyli wizytę w Polsce przedstawiciele Stanów Generalnych, omawiali podczas spotkań podstawowe kwestie współpracy między Polską a Holandią w dziedzinie politycznej, gospodarczej i kulturalnej¹⁶.

W latach 1975–1980 Ambasada PRL w Holandii określiła następujące wytyczne dotyczące polskiej polityki wobec Holandii:

1. w sferze politycznej:
  - konsultacje w ramach „okrągłego stołu” polsko-holenderskiego na szczęblu Ministerstw Spraw Zagranicznych,
  - szersza współpraca i nawiązanie kontaktów z partiami politycznymi i organami parlamentarnymi,
  - rozwój kontaktów między związkami zawodowymi,
  - informowanie holenderskiej opinii publicznej o sytuacji w Polsce;
2. w stosunkach gospodarczych:
  - rozwój holenderskiego rynku tranzytowego;
3. w sferze naukowej:
  - głównie współpraca z naukowcami holenderskimi w dziedzinie biologii i mikrobiologii¹⁷.

W ramach określonych stosunków w sferze politycznej między Holandią a Polską w 1974 r. odbył się „okrągły stół w Nieborowie”. Podczas obrad omówiono wspólne projekty badawcze w zakresie ochrony środowiska i kontroli zbrojeń. Od 1 do 3 lipca 1974 r. do Holandii przybył z oficjalną wizytą minister spraw zagranicznych S. Olszewski. Była to wizyta na zaproszenie M. van der Stoela. Dotyczyła ona głównie spraw międzynarodowych m.in. omawiano sprawę kontynuacji procesu odprężenia, problemu niemieckiego, konfliktu bliskowschodniego, powszechnego i całkowitego rozbrojenia, integracji zachodnioeuropejskiej. Również podpisano 10-letnią umowę o współpracy gospodarczej, przemysłowej i technicznej¹⁸.

W 1973 r. nastąpił rozwój współpracy kulturalnej. Jako przykład można przytoczyć wystawę Holland Festival, współpracę z kompozytorami holenderskimi – Pagart. Do Polski przybyli również specjaliści holenderscy związani z oświatą.

¹⁶ AMSZ Dep. IV Holandia, 44/47 50.2.73.

¹⁷ Archiwum MSZ 1975-1980 Wytyczne dotyczące polityki polskiej wobec Holandii. Zespół 28/77, wiązka I, nr teczki 0-242.

¹⁸ Archiwum MSZ Departament IV Hol 220-2-74, 220-1-74, wizyta ministra spraw zagranicznych PRL S. Olszewskiego w Holandii.

Ambasada Polska w Holandii zwróciła uwagę, iż w 1974 r. nastąpiła poprawa percepcji kultury polskiej w Holandii, jak też lepsza współpraca z rządem, Partią Pracy¹⁹. Ważnym aspektem w stosunkach polsko-holenderskich było utworzenie w latach 1972–1975 konsulatu generalnego w Rotterdamie. Efektem dobrej współpracy między Polską a Holandią była wizyta księcia Bernarda w Polsce w dniach 7–11 października 1974 r., podczas której omawiano stosunki handlowe i gospodarcze między obu krajami²⁰.

Kolejna wizyta strony holenderskiej w Polsce odbyła się w październiku 1975 r., z udziałem ministra spraw zagranicznych Holandii Maxa van Stoela. Podczas wizyty zwiedził on Gdańsk, Katowice, Kraków, Oświęcim i Brzezinkę. W trakcie spotkań omawiano: kwestie rozwoju sytuacji w Europie, współpracę w sprawie redukcji sił zbrojnych, a także w ramach RWPG i EWG, a także problemy europejskie²¹.

W 1977 r. odbyły się dwie ważne wizyty państwowe. Od 14–16 marca przebywał w Holandii Prezes Rady Ministrów Piotr Jaroszewicz. Podpisano wówczas dokument dotyczący deklaracji współpracy z krajami socjalistycznymi. Również w marcu odbyło się w Holandii posiedzenie „okrągłego stołu”. Rozmowy dotyczyły rozszerzenia współpracy między Polską a Holandią w sferze naukowej i kulturalnej²².

20 października ambasador Korthals Altes prowadził rozmowy ze Stanisławem Kociołkiem w zakresie rozszerzenia współpracy naukowej i kulturalnej²³.

Oficjalna wizyta premiera Królestwa Niderlandów Andries A.M. van Agt z ministrem spraw zagranicznych Christopherem van der Klaauwem miała miejsce w dn. 19–22 września 1979 r. Podczas oficjalnej wizyty odbyły się spotkania z Edwardem Gierkiem, Henrykiem Jabłońskim. Premier Holandii odwiedził również Katowice, Kraków, Oświęcim, Gdańsk. Podczas spotkań omawiano: sprawy bezpieczeństwa europejskiego, procesy odprężeniowe, kwestię pokoju w Europie, a także rozwój stosunków gospodarczych między Polską a Holandią²⁴.

W latach 80. stosunki polsko-holenderskie uległy zmianom. Wpływ na to miała sytuacja polityczna i społeczna w Polsce. W uroczystościach w Oświęcimiu 22 czerwca 1980 r. uczestniczył minister kultury Holandii Gardeniers Barendsen²⁵.

Wydarzenia sierpnia 1980 r. w Polsce zwróciły uwagę parlamentarzystów w Holandii, m.in. członkowie parlamentu włączyli się do akcji zbierania pieniędzy na rzecz rodzin strajkujących w Polsce. Minister spraw zagranicznych Holandii Van der Klaauw

¹⁹ Archiwum MSZ Departament IV Hol 242, Raport polityczny za okres od 1.08.1973 r. do 30.06.1974 r.

²⁰ Archiwum MSZ Departament IV Hol 220.3.74, Wizyta Księcia Bernarda w Polsce.

²¹ Ibidem.

²² AMSZ Nr 1/83, w. I, t. 10, Hol. 22.

²³ AMSZ Nr 43/84, w. I, t. 10-80.

²⁴ AMSZ Nr 43/84, w. I, t. 10-80.

²⁵ Archiwum MSZ Departament IV 0-37-1-80, Uroczystości oświęcimskie.

w swoim piśmie do Ambasador PRL jasno wyraził stanowisko rządu holenderskiego, w którym stwierdził, iż rząd Holandii nie chce mieszać się w wewnętrzne sprawy Polski. Agencje prasowe w Holandii ograniczyły się do podawania bardzo wyważonych informacji o przebiegu wydarzeń. Pozytywnie przyjęto żądania robotników na szczeblu rządowym, jak i w społeczeństwie holenderskim²⁶.

W sprawozdaniu Ambasady PRL w Holandii z wykonania planu pracy na rok 1980 przedstawiono kontakty polityczne, społeczne a także ukazano współpracę miast. Wymieniono m.in. następujące spotkania:

- na VIII zjeździe PZPR w lutym 1980 r. obecny był Marcus Bakker przewodniczący Komunistycznej Partii Holandii;
- wizyta w Polsce deputowanych do II Izby Parlamentu holenderskiego: Ter Beek (PvdA) J.N. Scholten (CDA) J. Wolff (KPM), Rempt-Halmmans de Jongh (VVD), Waltmans (PPR);
- wiceminister Kujoly z ministerstwa d/s Kombatantów w związku z otwarciem ekspozycji holenderskiej przeznaczonej dla Muzeum w Oświęcimiu;
- udział wiceprzewodniczącego Rady Państwa K. Secomskiego w intronizacji Królowej Beatrix;
- symposium w Warszawie zorganizowane przez Państwowy Instytut Spraw Międzynarodowych i Instytut J. Kennedyego na temat perspektyw odprężenia militarnego;
- w maju wizyta delegacji z Amsterdamu – odwiedzili Warszawę i Szczecin;
- delegacja Polska reprezentowana przez wiceprezydenta Warszawy Korwacińską- Rutkowską i prezydenta Gdańska J. Młynarczyka odwiedziła Rotterdam w 40. rocznicę zniszczenia tego miasta w II wojnie światowej;
- na zaproszenie Brabanckich szkół średnich przybyła do Tilburga 30-osobowa delegacja polska w ramach akcji „Wychowanie dla pokoju”;
- udział przedstawicieli Ambasady i Kombatantów z Polski w licznych uroczystościach z okazji 35 rocznicy wyzwolenia;
- w Holandii powołano polsko-holenderską komisję mieszaną ds. rolnictwa²⁷.

W 1981 r. sytuacja międzynarodowa uległa zaostrzeniu, a wpływ na to miała napięta sytuacja międzynarodowa między Stanami Zjednoczonymi a ZSRR. Głównie Stany Zjednoczone wpływały na kraje sojusznicze, w tym na Holandię, w kierunku zwiększenia wydatków na zbrojenia i działania, które zmierzały do rozmieszczania zmodernizowanej broni jądrowej w Europie.

To nie odpowiadało rządowi holenderskiemu, który ugiął się po presją fali protestów społecznych i zostawił podjęcie decyzji nowemu rządowi. Trudna sytuacja poli-

²⁶ Szyfrogram Nr 343/III/4112 z Hagi.

²⁷ AMSZ Nr 43/84 Hol 023-80, Sprawozdanie Ambasady PRL w Holandii z wykonania planu pracy za 1980 r.

tyczna w Holandii od stycznia 1981 r. związana była z przygotowaniem do wyborów parlamentarnych. Po wyborach w maju 1981 roku zmienił się układ sił politycznych w rządzie. Utworzono koalicję centro-lewicową z udziałem Chrześcijańskich Demokratów (CDA), Partii Pracy (D66) i Demokratów-1966 (D-66) z premierem Van Agtem.

Strona holenderska była zaniepokojona sytuacją społeczno-polityczną i gospodarczą w Polsce, jednak ambasada stworzyła odpowiednie warunki w celu pozyskania pomocy finansowej i gospodarczej.

W 1981 r. odbyły się wizyty szczebla ministerialnego, m.in. wizyta ministra rolnictwa PRL, ministra szkolnictwa wyższego nauki i techniki w Holandii, jak również spotkania w ramach „okrągłego stołu” na temat zbrojeń i odprężenia w Europie. Strona holenderska naciskała na obrady „okrągłego stołu” w roku następnym. Poinformowano Polskę, że jeżeli nie dojdą one do skutku, to Holandia rozpocznie rozmowy z innymi krajami socjalistycznymi w kwestii rozbrojenia i odprężenia w Europie.

Do ważnych wizyt strony holenderskiej w 1981 roku należy zaliczyć:

- przyjazd do Polski dyrektora generalnego Ministerstwa Spraw Zagranicznych Reinika w celu przeprowadzenia konsultacji w sprawach międzynarodowych;
- dwie wizyty przedstawicieli parlamentu holenderskiego L. J. Brinkhorsta (D66) i Bolksteina (VVD), podczas których odbyły się spotkania ze środowiskami społeczno-politycznymi różnych środowisk w Polsce. Obie wizyty uważano za pomyślne. Ponadto Ambasada PRL utrzymywała stałe kontakty z Komunistyczną Partią Holandii. Celem spotkań było wyjaśnienie wydarzeń w Polsce. Podjęto również decyzję o tym, aby KPH przekazywała odpowiednie informacje do prasy partyjnej dotyczące wydarzeń w Polsce.

Przez cały omawiany okres prowadzono w Holandii akcję społeczną na rzecz pomocy dla Polski. Szczególnie zbierano leki i żywność. Media holenderskie nie wykorzystywały tej sytuacji do celów propagandowych, a jedynie apelowały o pomoc, a także przedstawiały trudną sytuację gospodarczą w Polsce.

W 1981 r. współpraca między Polską a Holandią w sferze gospodarczej uległa dalszemu pogorszeniu. Wpływ na to miała sytuacja w Polsce, a także w Holandii (wzrost bezrobocia do 470 tys. osób w 1981 r., spadek aktywności gospodarczej w sektorach przemysłowych i budownictwie). Jednak w 1982 r. wymiana uległa poprawie. Szczególnie dotyczyło to wykorzystania mocy produkcyjnych, wysoko wykwalifikowanej kadry techniczno-inżynierskiej, a także współpracy w ramach zakładanego porozumienia rządowego z 1977 r. w sprawie małych i średnich przedsiębiorstw.

Eksport z Polski do Holandii w 1981 r. kształtował się na poziomie 75% wartości dostaw (m.in. węgla, koksu), a z Holandii do Polski wynosił 70% wartości przywozu (m.in. artykułów rolno-spożywczych, środków higienicznych). Saldo obrotów zamknięto minusowym wynikiem w wysokości 50 mln zł dewiz.

Wymiana kulturalna w 1981 r. odbywała się bez ograniczeń. Rząd i instytucje holenderskie były pozytywnie nastawione na organizowane imprezy, do których należały m.in.:

1. dyskusje organizowane przez powstałą w Holandii organizację pomocy dla „Solidarności”, „Merpol”, („Mensenrechten in Polen”);
2. wystawy:
  - w Hadze w maju 1981 r. – wystawa warszawskich rzeźbiarzy i grafików (40 prac artystów),
  - od 2 maja do 4 października 1981 r. w Hertogenbach, Emmen, Eindhoven i Goudzie odbywała się wystawa tkaniny artystycznej Urszuli Plewki-Schmidt z Poznania,
  - wystawa w Hadze pt. „Zdobycie Mount Everestu” – prezentowana przez ambasadę;
3. film:
  - tydzień filmu polskiego w Groningen (7–13 maja 1981 r.), podczas którego zaprezentowano 25 polskich filmów takich reżyserów, jak: Bajon, Kawalerowicz, Kieślowski, Kijowski, Leszczyński, Piwowski, Zanussi,
  - w Amsterdamie i w Hadze zorganizowana dzień filmu polskiego, podczas którego przedstawiono działalność reżyserów m.in. Kieślowskiego, Łozińskiego, Kijowskiego,
  - na terenie Holandii w letnich kinach studyjnych odbyły się dyskusje i pokazy filmów A. Wajdy „Człowiek z żelaza” a także „Robotnicy 80”;
4. muzyka:
  - gościnnie w Holandii występowali polscy dyrygenci, m.in. Lutosławski, Kąkolewicz, Maksymiuk, Rawicki, Markowski,
  - z recitalami wystąpił: Schäffer, pianiści Zimmerman, J. Romaniuk, I. Protasiewicz, głównie przedstawiono utwory Chopina i Szymanowskiego;
5. teatr, zespoły pieśni i tańca:
  - tourne Teatru Pantomimy Tomaszewskiego,
  - studencki teatr z Gdańska „Lagos” przybył na zaproszenie prowincji „Południowa Brabancja”,
  - chór z Polski m.in. „Lutnia” z Warszawy, „Cecyliński” z Krakowa, chór Politechniki Poznańskiej,
  - w 12 miastach Holandii z miesięcznym tourne przebywał zespół pieśni i tańca „Ziemia Lubuska” z Zielonej Góry;
6. wydawnictwa:
  - tłumaczenia wielu dzieł autorów polskich, m.in. Miłosza *Dolina Issy*, Safina *Strach*, Różewicza *Wiersze*, Korczaka *Król Maciuś I*, Kownackiego *Mala apokalipsa*, Gombrowicza *Ferdydurke*;

7. wymiana dziennikarzy:

- do Holandii przybyli z Polski, m.in. Lech Niekrasz, Krasucki, Bratkowski, Gnyżewski, jednak dziennikarze holenderscy mieli problemy z wizytami do Polski (ta działalność informacyjna została ograniczona).

Plany kulturalne na 1982 r. były związane z obchodami 100-lecia urodzin Karola Szymanowskiego. Ambasada zorganizowała spotkania w Hadze i Haarlem poświęcone muzyce Szymanowskiego. Wykorzystano m.in. nagrania płyt firmy holenderskiej „Romanin gra Szymanowskiego”.

Wymiana naukowa w 1981 r. przebiegała bez zakłóceń, przewidziane wyjazdy stażystów i stypendystów odbywały się, a także zanotowano dalsze bezpośrednie kontakty między uczelniami polskimi i holenderskimi, np. Politechnika z Delft podpisała umowę z Politechniką Śląską w dziedzinie architektury. Ministerstwo Edukacji i Politechnika z Leiden zawarły porozumienie dotyczące rozszerzenia wymiany naukowo-technicznej.

Podsumowując należy stwierdzić, iż w 1981 r. działalność Ambasady Polskiej w Hadze skupiona była na pracach związanych z problemami finansowymi, kwestiami realizacji umów gospodarczych, wizytami państwowymi, spotkaniami ze społeczeństwem, dziennikarzami w celu wyjaśnianie sytuacji politycznej i gospodarczej w Polsce.

Konsultacje polsko-holenderskie dotyczyły głównie sytuacji międzynarodowej, kwestii zbrojeń. Przełomowym momentem w kontaktach stało się wprowadzenie stanu wojennego w Polsce w dniu 13 grudnia 1981 r. Od 14 grudnia 1981 r. rozpoczęły się protesty przed Ambasadą Polską, głównie przedstawiciele związków zawodowych. 15 grudnia 1981 r. w porcie w Rotterdamie rozrzucono ulotki, które zawierały m.in. następującą treść: „nie obsługiwać statków polskich”²⁸.

W depeszy przesłanej przez Ambasadę PRL w Hadze do tow. Bartoszek stwierdzono, iż: strona holenderska, jak i Europejska Wspólnota Gospodarcza stwierdziły, że działania w Polsce są sprzeczne z aktem końcowym Komitetu Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. Jednocześnie przekazano informację, iż pomoc żywnościowa będzie kontynuowana²⁹.

W styczniu 1982 r. sytuacja w Polsce była omawiana w II Izbie Parlamentu holenderskiego. Poproszono Polski MSZ o raport dotyczący sytuacji w Polsce. W odpowiedzi 19 stycznia 1982 r. strona polska poinformowała, że na terenie naszego państwa:

- przywrócono od 10 stycznia połączenia lokalne;
- utworzono dla korespondentów zagranicznych kilka linii telefonicznych do przekazywania cenzurowanych informacji;

²⁸ AMSZ Dep. IV 1981, W-1, t. 46/86 0-22, Szyfrogram z Hagi z dn. 14.12.1981 r.

²⁹ Ibidem, depesza nr 255.

- misje dyplomatyczne w Warszawie otrzymały łączność ze swoimi stolicami (mogą być podsłuchiwane);
- internowano 5 tys. osób w 50 obozach na terenie Polski;
- nie poinformowano o internowaniu Lecha Wałęsy;
- poinformowano, że nuncjusz apostolski arcybiskup Paggi udał się do Watykanu.

Po przedstawieniu raportu o sytuacji w Polsce rząd holenderski odniósł się do kwestii stanu wojennego w Polsce, domagając się:

- zakończenia stanu wojennego;
- uwolnienia internowanych;
- wznowienia rozmów między rządem, Kościołem katolickim i NSZZ „Solidarność”.

Jednocześnie poinformował o kontynuowaniu pomocy humanitarnej.

Odnośnie kwestii wiz dla Polaków przebywających w Holandii uznano, że ci, którzy chcą pozostać to mogą³⁰.

Ambasador Polski w Hadze 21 stycznia 1982 r. przesłał dyrektorowi Departamentu IV Ministerstwa Spraw Zagranicznych Eugeniuszowi Noworytce szyfrogram na temat sytuacji w Holandii, w którym informowano, że do ambasady wpłynęło 3 tys. protestów obywateli holenderskich, partii politycznych, szkół wyższych, rad gmin, organizacji ruchu pokojowego Amnesty International, związków twórczych.

W Amsterdamie, Hadze i Rotterdamie powstały grupy inicjatywne, które miały działać na rzecz niesienia pomocy Polakom w kraju. Stworzono listę postulatów, żądań pod adresem władz polskich. Zażądano inspekcji Czerwonego Krzyża, ze względu na łamanie praw człowieka w Polsce³¹.

W lutym 1982 r. w Holandii odbyła się kampania tzw. solidarnościowa, w której brały udział związki zawodowe, organizacje polonijne. Organizowano manifesty, wystąpienia dotyczące łamania praw człowieka w Polsce. Odbyło się również spotkanie ambasadora Bartoszką z królową Beatrix podczas dorocznego obiadu dla szefów przedstawicielstw dyplomatycznych, na którym poruszono kwestię normalizacji stosunków z Zachodem³².

Stosunki polsko-holenderskie uległy ociepleniu w wyniku zawieszenia stanu wojennego w Polsce w grudniu 1982 r. Pozytywnie odniesiono się do wzajemnej współpracy, zarówno w sferze gospodarczej jak i rządowej, a także instytucji ubezpieczeniowych. Natomiast strona holenderska nadal krytycznie odniosła się do łamania praw człowieka w Polsce³³.

³⁰ AMSZ Nr Zespołu 8/86, w. I, Holandia 1982.

³¹ Ibidem, Ambasada Haga – Tow. Eugeniusz Noworyta dyrektor Departamentu IV MSZ z dn. 21.01.1982 r.

³² AMSZ Hol 022-1-82 Nr 7/86 Depesza Nr 139.

³³ Ibidem, Stosunki dwustronne. Stan wojenny w PRL.

W 1983 r. ambasada Polska w Hadze wysłała 209 depech do kraju, dotyczących:

1. stosunku polityków holenderskich do sytuacji w Polsce;
2. polityki Stanów Zjednoczonych w stosunku do Polski;
3. uzgodnień Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej w stosunku do Polski;
4. uzgodnień odnośnie rozmieszczania eurorakiet;
5. stanowiska przywódców partii holenderskich do sytuacji w Polsce.

W dniu 2 lutego 1983 r. ambasador Bartoszek poinformował stronę holenderską, że minister spraw zagranicznych PRL spotka się z przedstawicielami: II Izby Parlamentu, przewodniczącym Dalmanem, a także z dyrektorem generalnym MSZ Jacobovitzem. Ważnym elementem wizyty było spotkanie z publicystami holenderskimi³⁴.

W 1983 r. pod Ambasadą Polską w Hadze wielokrotnie dochodziło do demonstracji przeciwko łamaniu praw człowieka, a także odbyła się demonstracja głodowa uciekinierów z Polski³⁵. W tym roku ambasada podjęła działania związane ze spłatą kredytów przez Polskę. Jednak strona holenderska domagała się poprawy sytuacji politycznej w Polsce. W wyniku ogłoszonej w 1984 roku amnestii dla więźniów politycznych na spotkaniu Wojteckiego z przewodniczącym frakcji parlamentarnej J.M. Den Myëlem (Pvda) zaproponowano stronie polskiej pomoc z wyjścia z zadłużenia³⁶.

W 1984 r. (w dniach 26–28 listopada) doszło do konsultacji politycznych między stroną holenderską a polską w Warszawie. Holandię reprezentował ambasador H. Wijnaendts, natomiast Polskę wiceminister E. Kucza. Omawiano problematykę międzynarodową, stosunki Wschód–Zachód, kwestię rozbrojenia, stosunki dwustronne³⁷.

W 1984 r. podpisano 3-letnią umowę o współpracy kulturalnej i naukowej. W ramach współpracy naukowej do Holandii wyjechało 21 osób na 9-miesięczne stypendia. Podpisano umowę między Instytutem Ekonomicznym w Rotterdamie a Uniwersytetem Gdańskim, Uniwersytetem Łódzkim i Uniwersytetem w Katowicach³⁸.

Ambasador PRL w Holandii złożył protest do rządu holenderskiego w związku z działalnością Biura Informacyjnego byłej organizacji NSZZ „Solidarność”. Zawarto w nim sprzeciw dotyczący przekazywania fałszywych informacji o sytuacji społeczno-politycznej w Polsce. Stwierdzono, iż Królestwo Niderlandów ma się powstrzymać od finansowania, zachęcania lub tolerowania na swoim terytorium działalności, która ma doprowadzić do obalenia ustroju innego państwa³⁹. Holandia nie odpowiedziała na ten protest, a Biuro Informacyjne, wspierane przez organizacje polonijne, nadal pomagało imigrantom z Polski w załatwianiu formalności i możliwości wyjaz-

³⁴ AMSZ Dep. IV, w. I, nr 44/86. Depesza Nr 33 z dn. 02.02.1983 r.

³⁵ AMSZ Dep. IV, Nr Zespołu 44/86, Sprawozdanie dotyczące bezpieczeństwa.

³⁶ AMSZ Dep. IV, Nr Zespołu 45/86, 38/87, w. I, Raport Polityczny Ambasady RP.

³⁷ AMSZ Dep. IV, Nr Zespołu 39/84 Notatka informacyjna.

³⁸ AMSZ Dep. IV, Nr Zespołu 39/87 Holandia 202.

³⁹ Ibidem, Hol 35 „Solidarność”.

du do Szwecji, USA, Kanady. Działalność biura głównie dotyczyła emigracji tzw. „Solidarnościowej”, bowiem duża liczba emigrantów nie posługiwała się żadnym językiem obcym w stopniu komunikatywnym. Potrzebowali więc pomocy w załatwianiu podstawowych spraw urzędowych.

6 maja 1985 r. oficjalna wizyta generała bronii J. Uzyckiego w związku z obchodami 40-lecia zwycięstwa nad faszyzm. Uczestniczył on w uroczystościach w Bredzie, Rotterdamie i Appeldorn. Spotkał się również z szefem sztabu generalnego Henserem, w której podkreślano rolę wojska polskiego i Polski w walce z faszyzm oraz wzajemną współpracę w kwestiach rozbrojenia⁴⁰.

W listopadzie 1985 r. odbyły się konsultacje polityczne w Hadze. Pozytywnie oceniono wizytę w Polsce ministra rolnictwa Bralisa i sekretarza stanu d/s gospodarki Ballensteina. W ramach wizyty, a także prowadzonych konsultacji, podkreślono rozwój dalszej współpracy w sferze gospodarczej⁴¹. Ambasada rozpoczęła w 1985 r. działalność, której celem było stworzenie współpracy parlamentarnej z różnymi ugrupowaniami zasiadającymi w parlamencie holenderskim. Zaproponowano im przyjazd do Polski w celu zapoznania się z faktyczną sytuacją polityczno-społeczną, naukową i gospodarczą tego kraju⁴².

W listopadzie 1985 r. do Holandii przybył wiceminister Kucza, który odbył rozmowy z ministrem van den Broekiem, m.in. poruszono kwestię sprawy Polski na forum Praw Człowieka⁴³.

W grudniu 1985 r. nastąpiło zaostrzenie stosunków polsko-holenderskich, ponieważ za persona non grata uznano polskiego attaché, któremu postawiono zarzut nakłaniania kupców holenderskich do sprzedaży towarów objętych zakazem wywozu⁴⁴.

Podsumowując należy stwierdzić, że stosunki dyplomatyczne między Polską a Holandią mają bogatą historię. Rozwinęły się na początku XX w. w ramach oficjalnych rozmów z Dyрекcją Kopalń w Limburgii. W czasie II wojny światowej rząd londyński współpracował z działającym w Holandii Holenderskim Ruchem Oporu, w którym walczyli Polacy przeciwko niemieckiemu okupantowi.

Jednak uznanie przez Holandię Rządu Tymczasowego w Warszawie a także mianowanie posła pełnomocnego w Warszawie L.P. Peerbooma, a w Hadze B. Elmera stworzyło nowy ważny etap w stosunkach polsko-holenderskich.

W latach 1945–1989 stosunki polsko-holenderskie rozwijały się na czterech płaszczyznach: politycznej, gospodarczej, kulturalnej i naukowej. Rozwój stosunków go-

⁴⁰ Archiwum MSZ Departament IV, w. I, nr 12/88 Hol. 6.1.85.

⁴¹ Ibidem.

⁴² Ibidem, Depesza Nr 140.

⁴³ Ibidem, Depesza Nr 157.

⁴⁴ Archiwum MSZ Departament IV, w. I, nr 12/88 Hol. 0.11.1.85.

spodarczych, kulturalnych i naukowych w różnych latach determinowany był zarówno przez sytuację polityczną w Polsce, jak i międzynarodową.

Proponowano pomoc w spłacie zadłużenia Polski. Wszystkie przełomy polityczne we współpracy między obu państwami to: wydarzenia października 1956 roku w Poznaniu, 1968 rok – kwestia żydowska, 1970 rok – ocieplenie się stosunków w sferze gospodarczej, politycznej i społecznej. W latach 80. Holandia przeciwstawiła się wprowadzeniu stanu wojennego, deklarowała pomoc humanitarną, występowała przeciwko łamaniu praw człowieka w Polsce. Stosunki gospodarcze powoli zaczęły się rozwijać w 1982 r.

W 1984 r. podpisano umowy, m.in. z Instytutem Ekonomicznym w Rotterdamie, a Uniwersytetem Gdańskim, Uniwersytetem Łódzkim w ramach współpracy naukowej. Rozwinęła się działalność kulturalna, m.in. organizowano festiwale filmów polskich, przedstawienia teatralne, recitale muzyczne, wystawy, tłumaczono autorów polskich na język niderlandzki, m.in. Gombrowicza, Różewicza, Miłosza, Safiana, Korczaka, Kownackiego.

Wspólna przeszłość historyczna, tradycja i postawa zachowań scalała wzajemne stosunki polsko-holenderskie. Polacy i Holendrzy w stosunkach bilateralnych umiejętnie kształtowali postawy zachowań rządu, partii politycznych, społeczeństwa.

Ważną rolę pełniła Polska w kontaktach Wschodu z Zachodem. Holandia i Polska wielokrotnie spotykały się w ramach obrad „okrągłego stołu” zarówno w Hadze, jak i w Warszawie w celu omówienia, m.in. sytuacji politycznej w Polsce, kwestii bezpieczeństwa europejskiego, ograniczenia zbrojeń, rozmieszczania rakiet atomowych.